

☒ Surussa kohdataan? Suomalaisten sureminen sosiaalisessa mediassa

Tiivistelmä

Viestintäteknologioiden kehittyessä meillä on mahdollisuus osallistua elämämme tapahtumiin sosiaalisessa mediassa - myös suremiseen. Samalla suremiseen liittyvät rituaalit ovat muokkautuneet sosiaalisessa mediassa. Tässä kvantitatiivisessa tutkimuksessa tarkastelemme kuolemaan liittyvää suremista sosiaalisessa mediassa. Tutkimukseen saivat osallistua täysi-ikäiset henkilöt ja aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. Tutkimukseen saatiin 102 vastausta. Vastaajat tekivät runsaasti päivityksiä ja surivat aktiivisesti sosiaalisessa mediassa. Keski-ikäiset vastaajat ja naiset olivat ahkerimpia surijoita. Päivityksissä muisteltiin ja kunnioitettiin vainajia. Tunteiden osoittamista pidettiin helppona ja vastaajat kertoivat saaneensa tukea suruunsa. Tutkimustulosten perusteella arjessaan sosiaalista mediaa käyttävä yksilö myös suree tarvittaessa aktiivisesti verkossa. Samalla perinteisen, modernin ja postmodernin kuoleman rituaalit yhdistyvät toisiinsa, kun ihmiset surevat sekä sosiaalisessa mediassa että perinteisin tavoin.

Avainsanat: kuolema, rituaali, sosiaalinen media, suru

Johdanto

Yksi viiltävimmistä, universaaleista inhimillisistä kokemuksista on sureminen. Vaikka eksistentiaalisesti kokemus on ajaton, sureminen on muuttanut voimakkaasti muotoaan 2000-luvun vaihteesta lähtien, jolloin digitalisaatio alkoi vaikuttaa suremiseen liittyviin rituaaleihin. Aiemmin suremisesta ja kuolemasta on puhuttu läheisten kesken, ja lehdissä on ollut kuolinilmoituksia ja muistokirjoituksia. Mutta mediateknologioiden kehittyessä perinteiset rituaalit ovat täydentyneet ja osittain korvautuneet sosiaalisen median palveluilla. Kuolema ja sureminen ovat siirtyneet yksityisestä tilasta myös verkko-yhteisöihin ja tulleet julkisemmiksi (Walter ym., 2012:275–280; Basset, 2015:1127–1139; Wagner, 2018:1–3). Juuri nämä uudet muodot – sureminen sosiaalisessa mediassa – ovat tämän artikkelin fokus.

Länsimaisessa kulttuurissa surua ja suremista on perinteisesti pidetty henkilökohtaisena asiana. Kuolemaan on yhdistetty medikalisaatio, sitä on siistitty tai siitä on keskusteltu vaitonaisesti (Kern ym., 2013:3). Sureminen on sijoitettu usein hautausmaille, hoitokoteihin ja sairaaloihin – paikkoihin, joissa surijat eivät näy tai ole häiriöksi muiden arjessa. Kiinnostavaa kyllä, yhtäältä tänä päivänä suremiseen ei enää liitetä erityisiä ulkoisia merkkejä, kuten surunauhoja tai tiettyä pidemmän aikakaaren pukeutumiskoodia, ja toisaalta sosiaalisen median erilaiset muistosivut ovat lisääntyneet ja tehneet suremisesta näkyvämpää. Sikäli sureminen on muuttunut arkisemmaksi (Walter ym., 2012:285; Basset, 2015:1130) – ehkä jakamisen mielessä yhteisemmäksi.

Kuolema voidaan jakaa siihen liittyvien rituaalien perusteella perinteiseksi, moderniksi tai postmoderniksi. Yhteisön keskuudessa tapahtuvaa kuolemaa ja suremista voidaan kutsua perinteiseksi kuolemaksi. Julkinen ja yksityinen sureminen ovat erillään toisistaan modernissa kuolemassa, joka tapahtuu esimerkiksi sairaalassa tai hoitokodissa. Postmodernissa kuolemassa julkinen ja yksityinen sureminen ovat kietoutuneet toisiinsa, mikä on havaittavissa juuri sosiaalisessa mediassa (Walter ym., 2012:285–288; Brubaker ym., 2013:161–162; Basset, 2015:1131).

Ihmisillä on aina ollut tarve olla yhteydessä kuolleisiinsa. Maailmanuskonnoissa kuoleman jälkeinen elämä on ollut keskiössä, ja esimerkiksi hautajaiset ovat olleet keino muistella vainajaa yhteisöllisesti (Basset, 2015:1133). Nykyään sosiaalisen median muistosivuilla läheiset voivat päivittyksiä teke-mällä muistella ja pitää yhteyttä rakkaimpiinsa (DeGroot, 2012:208–209).

Tätä kautta suremiseen liittyvät rituaalit ovat muuttuneet huomattavasti: virtuaaliset yhteisöt ovat muokanneet suremista monimuotoisemmaksi ja yhteisöllisemmäksi, jolloin kuolema on tullut osaksi jokapäiväistä elämäämme. Voimme surra aikaan ja paikkaan katsomatta (Basset, 2015:1131; Moore ym., 2019:231–232), yhdessä ja yksityisesti.

Tässä tutkimuksessa tutkimme kuolemaan liittyvää suremista sosiaalisessa mediassa. Aihe on tärkeä ja universaali: koskaan aikaisemmin ihminen ei ole voinut käyttää sosiaalista mediaa yhtenä keinona surusta selviytymisessä. Tämä tutkimus on tehty koronapandemian aikana, jolloin mahdollisuudet suremiseen kasvotusten ovat vähentyneet, osallistumisrajoitukset ovat vaikeuttaneet hautajaisten järjestelyjä, ja niihin osallistumista (Vähäkangas, 2021:51). Surevat ovatkin luultavasti hakeneet tarvittavaa tukea eritoten sosiaalisesta mediasta. Eli pandemia on vain kiihdyttänyt suremisen siirtymistä myös sosiaaliseen mediaan. Paitsi että tutkimuksemme on pitkälti Suomessa akateemisesti kartoittamaton, tuloksistamme voi olla apua diakonian, sielunhoidon ja teologian saroilla, arjen kohtaamisessa surevien kanssa ja suremiseen liittyvien työmuotojen kehittämisessä.

Teoreettinen tausta

Sureminen on luovuttamaton osa ihmisyyttä, ja siihen liittyy erilaisia rituaaleja, jotka ovat ihmiskunnan kehittyessä muovautuneet. Sureminen ei ole sairaus, mutta siihen on yhdistetty kohonnut kuolemanriski. Surureaktion voimakkuuteen vaikuttavat ihmisen psyykkiset ja fyysiset ominaisuudet. (Stroebe ym., 2007:1960–69). Ihmiset sopeutuvat ja reagoivat läheistensä kuolemaan hyvin eri tavoin. Yhtäältä suremiseen vaikuttaa surevan sosiaalinen yhteisö, sen kulttuuri ja prosessit (Parkes & Prigerson, 2010:311–327), ja toisaalta läntisessä maailmassa kuoleman kulttuurit muistuttavat eri yhteisöissä paljonkin toisiaan (Brubaker ym., 2013:161–162; Willis & Ferrucci, 2015:123).

Ihmisten halu ja kaipuu likeisiin sosiaalisiin kontakteihin ei ole hävinnyt, vaikka mediateknologiat ovat kehittyneet. Ihmisillä on tarve ilmaista ajatuksiinsa, tunteitaan ja murheitaan toinen toisille, ja osa tästä kanssakäymisestä on siirtynyt verkkoyhteisöihin. Ne myös mahdollistavat kohtaamisia paljon laajemmin kuin kasvokkaiset tilanteet. Perinteisessä viestinnässä keskitytään välittömään elinpiiriin tai vuosien aikana kertyneisiin tuttaviin, mutta sosiaalisessa mediassa kommunikaatio ei ole näin rajoittunutta. Verkossa ihminen voi itse päättää si-

toutumisestaan ja sitoutumisen asteestaan kuhunkin käyttäjään ja keiltä haluaa saada tukea sitä kaivatessaan (Bell ym., 2015:377–378; Pennington, 2017:13). Sosiaalisen median verkostot tukevat nykyisiä sosiaalisia suhteita, mutta luovat myös uusia (Ellison ym., 2007:1143–1145; Willis & Ferrucci, 2017:125).

Sosioemotionaalisen tuen saaminen ja kuolemasta kertominen on verkossa vaivatonta, ainakin teknisesti. Aiemmin läheisiä muisteltiin esimerkiksi valokuvilla tai muistokirjoilla pienen ryhmän kesken. Internetin avulla on mahdollista jakaa muistoja suurelle joukolle ilman aikaa tai paikkaan liittyviä rajoitteita, esimerkiksi sosiaalisen median, kuten Facebookin muistosivujen kautta. Perinteisen ja sosiaalisen median toisiinsa kietoutumisessa eli hybridimediassa kuolema ja sureminen ovat kokeneet uuden tulemisen (Sumiala, 2022:1–24). Suremista pidetäänkin sosiaalisessa mediassa luontevana ja merkityksellisenä toimintana: suru voidaan kokea aiempaa laajempaan, jopa globaalina tai yhteiskunnallisena ilmiönä (Sanderson & Cheong, 2010; Monfort & Afzali, 2017).

Verkossa sureminen toimii ainakin osin eri tavoin kuin perinteinen sureminen. Vainajaan voi pitää yhteyttä ilman sosiaalista mediaa, mutta verkossa tapahtuva muistelu on monelle konkreettisempaa, kun muistelusta jää aina jokin merkki, esimerkiksi muistosivulle. Tutkimukset osoittavat, että surevat eivät pidä muistosivustojen kanssa kommunikointia outona (Walter ym., 2012:292–293; Bell ym., 2015:375–377; Moore ym., 2019:233). Verkossa sureminen onkin tullut perinteisten kuolemaan liittyvien rituaalien rinnalle, ei tilalle. Esimerkiksi virtuaalisen kynttilän sytyttämistä läheisen muistolle ei koeta korvaavaksi rituaaliksi, vaan rinnakkaiseksi. Ihmisten vieraillessa virtuaalisilla muistomerkeillä, he voivat kokea hautausmaalla käymisenkin merkityksellisempänä. Kuolleen muistelun ritualisaatio on säilynyt, vaikka sureminen on siirtymässä sosiaaliseen mediaan (Haverinen, 2014:206–211).

Mutta kuinka yhteisöllistä tai kohtaavaa sosiaalisessa mediassa tapahtuva sureminen voi olla? Sosiaalisessa mediassa surijoiden mainitaan usein saavansa helpommin sanottua haluamansa, hallittua ja osoitettua tunteitaan, ja kontrolloitua paremmin suruun liittyvää viestittelyä. Siellä on mahdollisuus sallia laajakin keskustelu kuolemasta ja antaa muillekin tilaisuus osallistua suruun (Moore ym., 2019:241–243; Moyer & Enck, 2020:95.) Surijat haluavat käsitellä menetystään etsimällä vastauksia, jakamalla muistoja ja kommunikoimalla muiden surijoiden kanssa. He saavat sosiaalista tukea, mutta he voivat myös antaa tukea, ryhmäytyä ja verkottua muiden surijoiden kanssa (Bell ym., 2015:378; Willis & Ferrucci, 2017:122–137; Moore ym., 2019:237–239). Sosiaalisen suremi-

sen voima näkyy teeman suosiossa; esimerkiksi Facebookin käyttäjistä jopa 98 prosenttia pitää muistosivujen käyttöä hyvänä tapana surra (Fearon, 2018:56). Nuoret aikuiset vierailevat muistelemassa ja pitämässä yhteyttä toisiin surijoihin suuremmalla todennäköisyydellä Facebookin muistosivuilla kuin lukemalla perinteisiä muistikirjoituksia (Carrol & Landry, 2010:348; Kasket, 2012:63).

Verkossa suremiseen voi liittyä myös haitallisia piirteitä. Tutkimusten mukaan viestejä kuvataan välillä stressaaviksi, loukkaaviksi, harhaanjohtaviksi ja persoonattomiksi. Läheiset voivat ahdistua, kun heille tuntemattomat muistelevat vainajaa, ehkäpä hyvinkin vieraalta tuntuvista näkökulmista ja vaikkapa vieraanoloisin valokuvin. Esitetyt muistot voivat poiketa suurestikin omaisten käsityksistä, eikä ristiriidoitakaan välttyä (Walter ym., 2012:289–290; Moyer & Enck, 2020:95). Toinen ääripääkään ei ole hyväksi: liiallinen kiintyminen sosiaaliseen mediaan suremisessa on haastavaa ja kasvattaa riskiä poikkeavan pitkään suremiseen (Rossetto ym., 2015:976; Lipp & O'Brien, 2020:5). Toisaalta suurin osa esimerkiksi Facebookissa surevista lähinnä piipahtavat sivustoilla, ja vain pieni – mutta usein aktiivinen, äänekas – vähemmistö päivittää vainajien sivuja ahkerasti (Pennington, 2013:626–629).

Toisinaan ilmaistaan ristiriitoja siitä, kannattaako kuolleen ihmisen omaa sosiaalisen median sivustoa pitää toiminnassa. Tutkimusten mukaan osa surevista läheisistä kokee ne hyödyllisinä, ja osa ei voi sietää niitä. Jotkut pitävät kuolleen omia tai muistosivuja ahdistavina, ja niiden on kuvattu suorastaan haittaavan suremista. Sosiaalista mediaa muutoinkin paljon käyttävät ihmiset ovat tottuneempia myös suremaan siellä. He suhtautuvat positiivisemmin vainajien sivuihin ja kokevat ne hyödyllisinä esimerkiksi tuen saamisessa surun keskellä (Pennington, 2017:12).

Sosiaalisessa mediassa voidaan vainajan omaisten lisäksi osoittaa myötätuntoa muillekin sureville, vaikka itsellä ei olisi vahvaa, tai mitään, yhteyttä vainajaan. Surevat voivat verkossa näyttää tunteitaan ja osanottoaan muille, jotka ovat olleet samassa tilanteessa. Sureminen ja sosiaalinen media vaikuttavatkin lisäävän ihmisten kanssakäymistä ja jopa heidän sosiaalista identiteettiään ja yhteisöllisyyttään (Walter ym., 2012:288–290; Kasket, 2012:67), kun sureminen on tullut aiempaa julkisemmaksi ja verkottuneemmaksi (Walter ym., 2012:288; Wagner, 2018:1–2). Kuten lukuisat tutkimukset osoittavat, (Walter ym., 2012:289–290; Haverinen, 2014:202–212; Harju, 2015:141–144; Wagner, 2018:2; Moyer & Enck, 2020: 95), yhteisöllisessä suremisessa ihmiset voimaantuvat myös yksilöllisesti.

Tutkimustehtävä

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme kuolemaan liittyvää suremista sosiaalisessa mediassa. Kysymme miten ja miksi suomalaiset surevat läheisensä kuolemaa sosiaalisen median välityksellä ja kuinka he suhtautuvat toisten ihmisten suremiseen sosiaalisessa mediassa. Tutkimuksen kontekstissa läheisellä tarkoitetaan vastaajalle tärkeätä, rakasta tai hyvin tuttua ihmistä, eikä sitä ole rajattu esimerkiksi sukulaisuussuhteen mukaan.

Tutkimuksen aineisto

Tutkimuksen kulttuuriympäristö, suremisen tavat ja rituaalit ovat saaneet vaikutteensa länsimaisesta kulttuurista. Tutkimusaineisto on koottu koronapandemian aikana (1.12.2020–31.1.2021) sähköisellä kyselylomakkeella, joka suunniteltiin opinnäytetyötä (Eskola, 2021) varten ja joka tehtiin Helsingin yliopiston E-lomake-verkkotyökalulla. Tutkimukseen saivat osallistua täysikäiset asiasta kiinnostuneet ihmiset, ja aineistonkeruu on suoritettu anonyymisti. Tutkimuksesta tiedotettiin kahdessa sosiaalisen median sivustossa ja Kirkko ja kaupunki -lehdessä ilmoituksin, jotka sisälsivät informaation tutkimuksesta, linkit kyselylomakkeeseen ja saatekirjeeseen. Kyselylomakkeessa on erillisiä kysymyksiä 24 ja niihin liittyviä väittämiä 93 kappaletta.

Lomake on jaettu viiteen kokonaisuuteen. *Sosiaalinen media ja suru* -teen ensimmäisessä väitesarjassa tiedusteltiin, oliko vastaaja itse surrut, ja missä ja keitä hän oli surrut sosiaalisessa mediassa. Nämä väitteet laadittiin eksploratiivisella data-analyysillä, jonka lähdeaineistona oli päättäjän kandidaattitutkielma (Eskola, 2020). Seuraavaksi kysyttiin vastaajien suremisen tapoja sosiaalisessa mediassa. Nämä väitteet muodostettiin teorialähtöisellä lähestymistavalla. Kasket (2012) on tutkinut ihmisten suremista Facebookin muistosivuilla. Hänen esittämistä pääteemoista muokattiin väitteitä, jotka liittyivät esimerkiksi surevan suhteeseen muihin surijoihin. Kaksi seuraavaa kysymyssarjaa muodostettiin Moyerin ja Enckin (2020) tutkimuksesta, missä oli selvitetty syitä, jotka saivat ihmiset tekemään päivityksiä sosiaalisessa mediassa. Kokonaisuuden viimeinen väitesarja tutki vastaajien suremista kuolleen henkilön sosiaalisen median sivuilla. Väitteet pohjautuivat (Pennington, 2017) artikkeliin, missä oli todettu suremisen Facebookissa sisältävän sekä hyödyllisiä että haitallisia tekijöitä.

Toinen kokonaisuus, *Sosiaalinen media ja läheisen menetys* -osio, käsitteli sosiaalisessa mediassa läheisen menetykseen liittyvää suremista. Ensimmäinen väitesarja liittyi yksilön toimintaan sosiaalisessa mediassa, kun hänen läheisensä oli kuollut. Tässä yhteydessä hyödynnettiin (Lipp & O'Brien, 2020) artikkelia, missä oli tutkittu jatkuvan kiintymyssuhteen ja sosiaalisen median käytön välistä yhteyttä. Seuraavassa kysymyssarjassa kysyttiin, kuinka vastaajat olivat surreet läheisiään sosiaalisessa mediassa. Tässä yhteydessä käytettiin (Rossetto ym., 2015) tutkimusta, missä oli tutkittu tekijöitä, jotka koetaan auttavan tai haittaavan suremista. Sosiaalisen tuen saamista suremisessa sosiaalisessa mediassa tutkittiin kahdella eri kysymyssarjalla. Kysymykset muodostettiin Zimetin ym., (1988), McCloskeyn ym., (2015) ja Lippin ja O'Brienin (2020) julkaisujen pohjalta. Kysymyssarjassa oli väitteitä, jotka selvittivät, keneltä vastaaja oli saanut tukea sosiaalisessa mediassa ja niitä oli muokattu alkuperäisistä väittämistä paremmin nykyiseen tutkimukseen sopiviksi.

Kolmatta teemaa, *Sosiaalisen median käyttöä* arvioitiin Ellisonin ym., (2007) tutkimuksen avulla, missä oli laadittu Facebookin käytön aktiivisuutta mittaava kysymyssarja, joka muokattiin tutkimukseen sopiviksi. Vastaajia pyydettiin lisäksi ilmoittamaan käyttämänsä sosiaalisen median palvelimet. Väitesarjaan liitettiin vielä kysymyksiä Grieven ym., (2013) tutkimuksesta yksilöiden tunteista, jotka olivat nousseet Facebookin käytöstä.

Neljänneksi, *Hengellisyys* -osiossa tutkittiin vastaajien hengellisyyttä kahdella kysymyksellä. ”Kuinka tärkeä asia uskonto on elämässäsi?” ja ”Kuulutko johonkin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön?” Nämä kysymykset oli muokattu International Social Survey Programme (ISSP) 2018 Uskonto -kyselyn Suomen aineiston (FSD3331) pohjalta.

Viidentenä, *taustamuuttujiksi* valittiin seuraavat tekijät: sukupuoli, ikä, koulutustaso ja ammattiasema työelämässä. Sukupuoli oli mahdollista valita neljästä vaihtoehdosta: mies, nainen, muu tai en halua vastata. Koulutustasoa ja ammattiasemaa työelämässä tiedusteltaessa käytettiin ISSP 2018 Uskonto -kyselyn Suomen aineistoa, jonka väitteitä käytettiin mahdollisuuksien mukaan alkuperäisessä muodossa.

Tutkimuksen väitteisiin pystyi vastaamaan Likertin-asteikolla, jossa väittämät kuvaavat sekä negatiivista että positiivista suhtautumista kyseiseen väitteeseen. Tutkimuksessa asteikko vaihteli neliportaisesta kuusiportaiseen vastausvaihtoehtoon. Tutkimuksen analyysit tehtiin IBM SPSS -tilasto-ohjelman versiolla 27. Vastauksia on ryhmitelty uudelleen ja luokituksia supistettu, jotta analyysiin tulisi riittävän isot ja edustavat ryhmät.

Ristiintaulukoinnilla arvioitiin muuttujien keskinäisiä suhteita ja niissä havaittujen erojen merkitsevyyttä testattiin Khiin neliön testillä. Riippumattomien otosten t-testiä käytettiin, kun mitattiin kahden ryhmän keskiarvojen erojen merkitsevyyttä. Jos muuttuja ei ollut normaalisti jakautunut, keskiarvojen eroja arvioitiin Mann-Whitneyn testillä. Kun ryhmiä oli enemmän kuin kaksi, käytettiin yhdensuuntaista varianssianalyysia, mutta jos ryhmien varianssit olivat eri suuria tai jakaumat vinoja, käytettiin ei-parametristä Kruskal-Wallis testia. Kahden muuttujan välisiä yhteyksiä testattiin korrelaatioanalyysillä, ja analyysit tehtiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella. Tilastollisesti merkitsevä erona ryhmien välillä pidettiin p:n arvoa alle 0.05.

Tutkimuksen tulokset

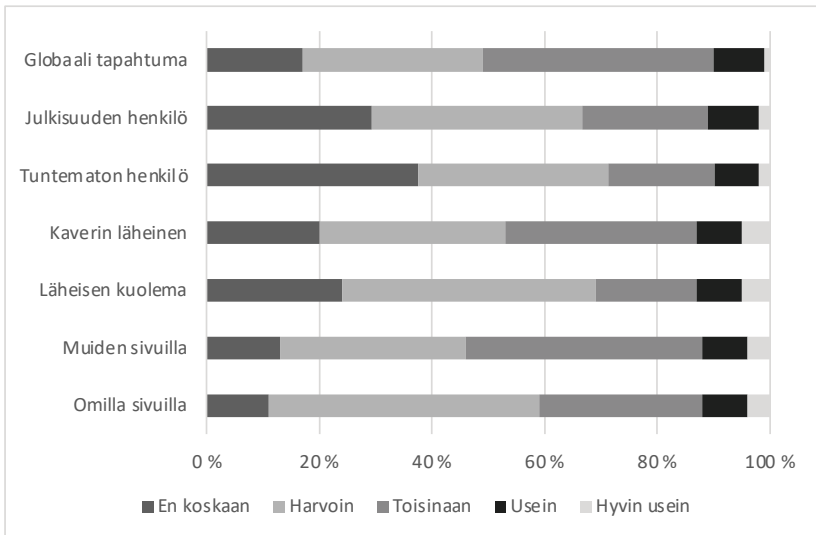
Tutkimukseen saatiin 102 vastausta. Vastaajista miehiä oli 15 (14,7 %) ja naisia 82 (80,4 %). Viisi vastaajaa ei kertonut sukupuoltaan (4,9 %). Vastaajien keski-ikä oli 47,1 (SD = 12,9) vuotta, joista miesten keski-ikä oli 49,7 (12,7) ja naisten 47,0 (13,2) vuotta. Tarkempia analyysejä varten vastaajat jaettiin kolmeen luokkaan; ryhmä 1; 18–39-vuotiaat eli aikuiset, ryhmä 2; 40–54-vuotiaat eli keski-ikäiset ja ryhmä 3; 55-vuotiaat eli myöhäiskeski-ikäiset ja sitä vanhemmat. Vastaajista suurin osa, lähes 70 prosenttia piti itseään uskonnollisena (50,5 %) tai erittäin uskonnollisena (17,5 %), kun taas ei-uskonnollisena piti itseään viisi prosenttia tai hyvin ei-uskonnollisena seitsemän prosenttia. Vastaajista noin 20 prosenttia luokitteli itsensä ei-uskonnollisiksi, mutta eivät uskonnottomiksikaan. Valtaosa, lähes 85 prosenttia, oli kirkon, muun kristillisen tai uskonnollisen yhteisön jäseniä.

Tutkimukseen osallistuvat miehet olivat pääosin korkeasti koulutettuja (80 %), kun taas naiset jakautuivat useampaan eri koulutusasteeseen. Ylemmän asteen yliopistotutkinto oli korkein loppuun saatettu tutkinto 43 prosentilla vastaajista (ryhmä 3). Ristiintaulukoinnilla oli todettavissa tämän koulutusasteen saavuttaneen tilastollisesti merkitsevästi useampi mies kuin muissa tarkastelluissa koulutusryhmissä, $X^2(2, 97) = 9.75$; $p = 0,008$ ja Cramer's $V = 0,317$. Noin kolmannes vastaajista oli suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon tai alemman yliopistotutkinnon (ryhmä 2), ja lopuilla oli korkeintaan opistotasoinen ammatillinen tutkinto (ryhmä 1). Vastaajista kaksi kolmasosaa olivat työllisiä (ryhmä 1), runsas 16 prosenttia oli eläkeläisiä (ryhmä 3) ja loput olivat opiskelijoita ja muita ei työelämässä mukana olevia (ryhmä 2).

Miten suomalaiset surevat sosiaalisessa mediassa?

Runas kymmenen prosenttia vastaajista ei ollut surrut koskaan sosiaalisessa mediassa. Toisaalta sama määrä vastaajia oli surrut usein tai hyvin usein verkkosivuilla, kun taas noin 90 prosenttia vastaajista oli ainakin joskus surrut sosiaalisessa mediassa (Kuvio 1.). Surevien ja ei-surevien ryhmien välillä ei ollut todettavissa tilastollisia merkitsevyyksiä taustamuuttujien suhteen.

Keski-ikäiset (40–54-vuotiaat) surivat merkittävästi useammin muiden käyttäjien sivuilla läheisen kuolemaa verrattuna nuorempaan ikäluokkaan (18–39-vuotiaat). Vastaajista uskonnottomat surivat vähemmän muiden sivuilla. Uskonnollisimmat ja kirkon tai uskonnollisen yhteisön jäsenet puolestaan surivat tilastollisesti merkitsevästi enemmän muiden sivuilla kuin yhteisöihin kuulumattomat. Verkossa eniten aikaa viettävät surivat tilastollisesti merkitsevästi harvemmin sosiaalisen mediassa kaverinsa läheisen kuolemaa. Lisäksi useampia sosiaalisen median sovelluksia käyttävät surivat merkittävästi useammin globaaleja tapahtumia. (Taulukko 1.)

Kuvio 1. Sureminen sosiaalisessa mediassa

Mitä vastaajat tekevät surressaan sosiaalisessa mediassa?

Vainajan sivuille kirjoitti joka viides (19,6 %) vastaaja, kun taas omille sivuilleen valtaosa (73,6 %). Muiden sivuille kirjoitti noin puolet (55,9 %) vastaajista. Noin neljä viidesosaa (82,4 %) vastaajista toivoi surijoiden saavan tukea toisiltaan. Varianssianalyysillä tutkittaessa nuorin ikäluokka kirjoitti päivityksiä muiden sivuille ($M=1,86$; $SD=1,113$) tilastollisesti merkitsevästi vähemmän kuin keski-ikäisten ryhmä ($2,73$; $0,933$); $F(2, 93) = 6,17$; $p=0,003$; $\eta^2=0,119$. Tutkittaessa Kruskal-Wallis testillä niitä, jotka viettivät eniten aikaa sosiaalisessa mediassa ($MD=2$) (yli 3 tuntia vuorokaudessa), kirjoittivat tilastollisesti merkitsevästi harvemmin päivityksiä muiden sivulle, $X^2(2, 88) = 10,17$; $p=0,006$). Ristiintaulukoinnilla ja Khiin neliötestillä tutkittaessa eläkeläiset ja muut kuin työelämässä mukana olevat vastaajat tekivät vainajan sivuille tilastollisesti merkitsevästi useammin surunvalitteluja kuin työlliset, $X^2(2, 97) = 7,28$; $p=0,026$; Cramer's $V = 0,264$.

Väite	Muuttuja	Keskiarvo/ mediaani	F^A (df), U^M (df)	p	η^2 , Z
Globaali tapahtuma	sovellusten lkm: $\leq 3/ 4/ 5 \geq$	2,17/2,65/2,7	4,16A (2, 101)	0,018	0,078
Läheisen kuolema	ikäluokka (v): 18–39/40–54/55– uskonnollisuus: 1/2/3	1,93/2,46/2,08 2,18 /2,81/1,64	5,37A (2, 96) 5,83A (2, 101)	0,047 0,004	0,063 0,105
Kaverin läheinen	ikäluokka (v): 18–39/40–54/55– verkossa vietetty aika (t): <2/ 2–3/ 3<	1,90/2,71/2,69 2,53/2,75/2,13	6,75A (2, 96) 3,469A (2, 90)	0,020 0,035	0,130 0,073
Muiden sivuilla	ikäluokka (v): 18–39/40–54/55– uskonnollisuus: 1/2/3 kirkon tai uskonnollisen yhteisön jäsen: kyllä/ei	2,20/2,73/2,46 2,79/2,43/1,71 3/2	4,94A (2, 96) 8,96A (2, 101) 410,5M (100)	0,029 0,001 0,003	0,072 0,153 –2,97

Taulukko 1. Keitä ja missä surraan sosiaalisessa mediassa? Anova, F^A (df); Mann-Whitney, U^M (df). Taulukossa on keskeisistä muuttujista ANOVALLA saatujen ryhmäkeskiarvojen, F-, p- ja η^2 -arvot ja Mann-Whitney testillä saadut mediaaniarvot, U-, Z- ja p-arvot ovat ilmoitettu soveltuvin osin. Uskonnollisuus: 1 = uskonnolliset; 2 = ei uskonnolliset, ei uskonnottomat; 3 = uskonnottomat.

Vastaajista valtaosa (87,7 %) piti ja osoitti päivityksissään vainajan olevan heille merkityksellinen. He osoittivat (89,2 %) vainajalle kunnioitustaan tehdessään päivityksiä ja kokivat voivansa ilmaista suruaan helposti sosiaalisessa mediassa (60,8 %). T-testillä tutkittaessa miehet (2,73; 0,96) osoittivat tilastollisesti merkitsevästi vähemmän huomiota vainajan merkityksellisyydelle kuin naiset (3,37; 0,72); $t=-2,96$; $df=91$; $p=0,004$; 95 % [-1,07; -0,210].

Miten toisten sureminen koetaan sosiaalisessa mediassa?

Vastaajista valtaosa (89,9 %) katsoi ihmisten saavan helpotusta suruunsa ja (84 %) piti suremista sosiaalisessa mediassa vaivattomana. Suunnilleen yhdeksän vastaajaa kymmenestä (93 %) uskoi tehtyjen päivitysten helpottavan surun sanoittamisessa ja suuri osa (87 %) koki päivityksiä tekevien selviävän surustaan. Valtaosa vastaajista (83,8 %) katsoi suremisen olevan julkista. Toisaalta nuorin ikäluokka (18-39-vuotiaat) koki suremisen arkisena ja uskoi useammin päivitysten tekijöiden selviävän surustaan verrattuna muihin ikäluokkiin. Eläkkeellä olevat eivät kokeneet suremista yhtä julkisena tai arkisena ja vanhin ikäryhmä ei uskonut päivitysten tekemisen helpottavan kuoleman hyväksymistä (Taulukko 2).

Väite	Muuttuja	Keskiarvo/ mediaani	F ^A (df), X ² _{Kw} (df)	p	η ²
Sureminen on arkista	asema työelämässä: 1/2/3 ikäluokka (v) 18-39/40-54/55-	2,46/2,85/1,86 3/2/2	5,09 ^A (2, 80) 6,27 ^{Kw} (2, 78)	0,008 0,044	0,115
Sureminen on julkista	asema työelämässä: 1/2/3 ikäluokka (v) 18-39/40-54/55-	3,21/3,27/2,57 3,27/3,22/2,68	5,79 ^A (2, 85) 5,03 ^A (2, 81)	0,004 0,009	0,122 0,113
Päivittäjät hyväksyvät kuoleman	ikäluokka (v) 18-39/40-54/55-	2,96/2,76/2,35	3,85 ^A (2, 72)	0,026	0,099
Päivittäjät selviävät surusta	ikäluokka 18-39/40-54/55-	3/3/3	8,06 ^{Kw} (2, 73)	0,018	

Taulukko 2. Miten vastaajat reagoivat nähdessään viestejä vainajan sivuilla? Anova, F^A (df); Kruskal-Wallis, X² (df). Taulukossa on keskeisistä muuttujista ANOVALLA saatujen ryhmäkeskiarvojen, F- ja p-arvot ja η²-arvot ja Kruskal-Wallis testillä saadut mediaaniarvot, X²- ja p-arvot ovat ilmoitettu soveltuvien osien. Asema työelämässä: 1= työlliset; 2= muut; 3= eläkeläiset.

Vertailtaessa omia päivityksiä muiden käyttäjien päivityksiin, käytettiin Spearmanin järjestyskorrelaatio-kerrointa. Tilastollisesti merkitsevät korrelaatiot olivat todettavissa muun muassa suremisen vaivattomuuden ja päivitysten tuomalla helpotuksen tunteella, surun sanoittamisen ja siitä selviämisen, surun kokemisena julkisena ja arkisena ja kirjoittajien hyväksyvän kuoleman välillä. Tilastollisesti merkitsevät korrelaatiot olivat myös vainajan merkityksen osoittamisen ja hänen herättämien tunteiden, hänelle osoitetun kunnioituksen, vainajaan liittyvien tapahtumien muistelemisen ja surun ilmaisen helppouden välillä (Taulukko 3).

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Sureminen on vaivatonta	-											
2. Surevat saavat helpotusta suruunsa	0,532**	-										
3. Viestit auttavat sanoittamaan surua	0,471**	0,697**	-									
4. Viestit auttavat selviämään surusta	0,333**	0,651**	0,609**	-								
5. Sureminen on julkista	0,296**	0,277*	0,406**	0,387**	-							
6. Kirjoittajat hyväksyvät kuoleman	0,335**	0,460**	0,542**	0,626**	0,370**	-						
7. Sureminen koetaan arkisena	0,369**	0,260*	0,055	0,091	0,200	0,181	-					
8. Vainaja on merkityksellinen	0,045	0,125	0,062	0,073	0,135	0,069	0,184	-				
9. Muistellaan vainajan herättämiä tunteita	0,117	0,130	0,222	0,223	0,100	0,090	0,099	0,669**	-			
10. Vainajaa kunnioitetaan	-0,018	0,165	0,055	0,092	0,145	0,064	0,119	0,688**	0,640**	-		
11. Surua voi ilmaista helposti	0,305**	0,200	0,235*	0,159	0,185	0,251	0,193	0,284**	0,306**	0,370**	-	
12. Muistellaan vainajaan liittyviä tapahtumia	-0,030	0,280	0,344**	0,331**	0,160	0,201	0,094	0,512**	0,670**	0,432**	0,496**	-

p<0,01 **
p<0,05 *

Taulukko 3. Millaisena toisen käyttäjän ja oman suremisen välinen yhteys koetaan sosiaalisessa mediassa?

Mitä vastaaja tekee mennessään vainajan sosiaalisen median sivuille?

Vastaajista runsas puolet (65,6 %) katseli vainajan sosiaalisen median sivuilta kuvia ja noin puolet (54,7 %) luki vainajan sivuja helpottaakseen suruaan. Vajaa puolet (42,9 %) vastaajista halusi saada tukea muilta sosiaalisen median käyttäjiltä. T-testillä tutkittaessa todettiin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön kuuluvien ($M=2,5$; $SD=0,92$) vastaajien olevan tilastollisesti merkitsevästi varautuneempia saavansa tukea suruunsa sosiaalisesta mediasta kuin yhteisöihin kuulumattomat vastaajat ($3,1$; $1,0$); $t=-2,38$; $df=100$; $p=0,018$; 95 % CI $[-1,09$; $-0,10$]. Naiset ($2,43$; $1,01$) puolestaan kokivat vainajien sivut merkittävästi ahdistavimpina kuin miehet ($1,86$; $0,86$); $t=-2,00$; $df=86$, $p=0,049$; 95 % CI $[-1,147$; $-0,003$]. Ristiintaulukoinnilla ja Khiin neliötestillä todettiin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön kuulumattomien katselevan tilastollisesti merkitsevästi useammin vainajan sosiaalisen median sivujen kuvia kuin näihin yhteisöihin kuuluvat vastaajat, $X^2(1,93) = 4,78$; $p=0,029$; Cramer's $V=0,227$.

Millaista tukea surevat saavat sosiaalisesta mediasta?

Puolet vastaajista (51,9 %) koki saavansa tarvitsemaansa tukea perheeltään sosiaalisessa mediassa ja runsas kaksi kolmasosaa oli huomannut saavansa ystävien apua ja tukea surussaan. Tukea sai runsas puolet (61,8 %) vastaajista vainajan omilta ja heidän yhteisiltä tutuilta. Muiden käyttäjien kanssa vastaajista noin 60 prosenttia oli saanut keskustella surustaan. Kolme neljästä vastaajasta (75,5 %) oli kokenut saamansa tuen auttaneen suremisessa. Kaksi kolmasosaa sai tykkäyksiä tekemiinsä päivityksiin, kun taas joka neljäs vastaaja oli pettynyt viestiensä saamasta vähäisestä huomiosta. Neljä vastaajaa viidestä (80 %) oli kokenut saavansa myötätuntoa osakseen surussaan verkossa.

Taulukossa 4. on todettavissa tilastollisesti merkitsevät korrelaatiot vastaajan halulla saada sosiaalisesta mediasta tukea kirjoittamalla ja lukemalla vainajan sivuja, katselemalla kuvia ja liittämällä niitä kuolleen sivustoille. Sosiaalisessa mediassa olevalla aktiivisuudella ja vainajan sivujen aiheuttaman ahdistuksen välillä on negatiivinen korrelaatio. Kun taas vainajan sivujen ahdistuksessa on havaittavissa tilastollisesti merkitsevä korrelaatio halulle poistaa ne. Vastaajien surussaan saamaa sosiaalista tukea arvioitiin kahdella summa-

muuttujalla. Ensimmäinen kuvasi yksilön saamaa sosioemotionaalista tukea (Cronbach α oli 0,914) ja toinen kuvasi yksilön saamia kielteisiä tuntemuksia sosiaalisessa mediassa (Cronbach α oli 0,803). Tutkittaessa näiden summa-
muuttujien yhteyttä taustamuuttujiin, ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti
merkitseviä eroja.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimukseen osallistuneet surevat sosiaalisessa mediassa laajasti ja monipuolisesti; inhimillinen universaali kokemus on löytänyt uudenkin foorumin. Valtaosa vastaajista oli ainakin joskus surrut sosiaalisessa mediassa. Keski-ikäiset ja naiset olivat aktiivisimpia surijoita sosiaalisessa mediassa, kun taas nuoret aikuiset eivät surreet yhtä paljon, vaikka he viettivät verkossa enemmän aikaa kuin vanhemmat ikäluokat. Tutkimuksemme vastaajat olivat surressaan ahkeria sosiaalisen median päivittäjiä, vaikka tyypillisesti suomalaiset eivät useinkaan itse luo sisältöjä sosiaaliseen mediaan (DNA 2020). Amerikkalaisista opiskelijoista noin 10–30 prosenttia päivittää surressaan vainajan sivustoja (Carrol & Landry, 2010:347; Vicary & Fraley, 2010:1558, 1561). Toisaalta Moyer ja Enck (2020) raportoivat iäkkäämpien Facebookin-käyttäjien kirjoittavan useammin (60 %) vainajan sivuille. Heidän tutkimuksessaan tutkitavat olivat keski-ikältään noin 38-vuotiaita ja naisten (86 %) ja miesten (10 %) osuudet (Moyer & Enck, 2020:93) olivat lähempänä vastaajiemme profiilia.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Some-aktiivisuus	-							
2. Sivut poistettava	-0,193	-						
3. Sivut ahdistavat	-0,216*	0,597**	-					
4. Halu saada tukea	0,100	-0,002	0,077	-				
5. Kirjoittamalla sivulle	-0,082	-0,160	-0,197*	0,481**	-			
6. Lukemalla sivuja	-0,028	-0,144	-0,223*	0,469**	0,651**	-		
7. Katselemalla kuvia	0,045	-0,053	-0,098	0,478**	0,484**	0,782**	-	
8. Liittämällä sivuille kuvia	-0,092	-0,182	-0,182	0,408**	0,667**	0,498**	0,472**	-

p<0,01 **
p<0,05 *

Taulukko 4. Millaista tukea sosiaalisesta mediasta saadaan?

Yhteisöpalveluissa surevien osuuksia Internetin käyttäjiin tai koko väestöön on pidettävä vain arvioina, sillä tutkittavien iällä vaikuttaa olevan enemmän merkitystä suremiseen kuin itse aktiivisuudella sosiaalisessa mediassa, mikä on myös todettavissa omissa tuloksissamme.

Tutkimuksemme vastaajista valtaosa katsoi suremisen verkossa olevan julkista. Myös esimerkiksi Walter (2015) on korostanut suremisen olevan julkisempaa sosiaalisessa mediassa, sillä verkkoympäristö luo uusia alueita suremiselle, joissa surijat voivat verkottua toistensa kanssa. Tämän myötä kuolema ja sureminen ovat tulleet jokapäiväisemmiksi, yhteisöllisemmiksi ja avoimmiksi sosiaalisten verkostojen kietoutuessa toisiinsa (Brubaker ym., 2013:161–162; Walter, 2015:21–22). Verkossa halutaan jakaa kaipuuta ja liikutusta: valtaosa vastaajistamme kertoi muistelevansa vainajan merkityksellisyyttä. Tuloksilla oli vahva korrelaatio vainajan merkityksellisyyden osoittamisen, hänen herättämiensä tunteiden, hänelle osoitetun kunnioituksen ja häneen liittyvien tapahtumien muistelemisen välillä. Tämä merkityksellisyyden luomisen mahdollisuus on keskeinen syy hakeutua suremaan ja verkottumaan sosiaaliseen mediaan (Neimeyer ym., 2008:35; Pennington, 2017:20). Erityisesti vainajan muistelemisen, halun olla yhteydessä häneen ja muihin surijoihin ja omien tunteiden ilmaisemisen on havaittu usein olevan päivitysten tekemisen taustalla (Carrol & Landry, 2010:348; Pennington, 2013:630–632; Walter, 2015:13–14; Willis & Ferrucci, 2017:135–137; Moyer & Enck, 2020:92, 95). Tuloksemme ovat linjassa kansainvälisten tutkimusten tulosten kanssa.

Tuloksemme viittaavat ihmisten saavan paljonkin apua suremiseensa sosiaalisesta mediasta. Oma perhe ja surijoiden yhteiset tutut ovat tukena suremisessa, mutta tutkimuksessamme suurempi osa vastaajista sai sosiaalisessa mediassa useammin tukea ystäviltaan kuin omalta perheeltään. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu valtaosan surijoista kokeneen saaneensa apua surressaan verkossa (Varga & Varga, 2019:5). Opiskelijoiden on havaittu saavan perheeltään tukea, joka vaikuttaa surusta selviämisessä; ystäviltä saatu tuki ei ollut yhtä merkittävää. Opiskelijoilla suurin osa kuolleista läheisistä on isovanhempia, jolloin perheen tuki on luonnollisinta (Lipp & O'Brien, 2020:19). Löydöstä tukee tuore tutkimus, joka raportoi vain noin 20 prosenttia nuorista aikuisista saaneen tukea perheen ulkopuolelta (Hoffman ym., 2021:458). Tutkimuksemme vastaajat olivat keski-ikältään lähes 50-vuotiaita, joten ystäviltä saadun tuen suuri määrä voi selittyä vastaajiemme ikärakenteella. Verkkosivut

näyttäytyvät sosiaalisesti hyväksyttävältä tavalta olla yhteydessä muihin surijoihin ja paikkana tarjota tukea toisille (Carroll & Landry, 2010:348; Pennington, 2013:620).

Entä sitten uskonnollisuuden rooli? Uskonnottomat kokivat saavansa sosiaalisesta mediasta hyötyä suremiseensa, vaikka surivatkin siellä muita ryhmiä vähemmän. Uskonnoillisimmat ja kirkon tai uskonnolliseen yhteisön jäsenet olivat aktiivisempia suremaan toisten sivuilla, mutta suhtautuivat verkossa suremiseen varauksellisemmin. Toisaalta ei-uskonnotolliset ja eivät uskonnottomat surivat kaikkein aktiivisimmin läheisiään sosiaalisessa mediassa. Aiemmissä tutkimuksissa Sawyer ja Brewster (2019) ovat pohtineet uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvien saavan hyötyä ja tukea sosiaalista enemmän muilta tahoilta, kuten omasta uskonnyhteisöstään.

Elämän merkityksellisyys näkyy suremisessa. Esimerkiksi surijan kokiessa elämän merkityksellisenä, hänen post-traumaattinen selviytymisensä paranee. Usko lisää tutkitusti elämän merkityksellisuutta, mikä heijastuu positiivisesti surusta selviytymiseen. Ateisti puolestaan löytää elämän merkityksen enemmänkin esimerkiksi luonnosta, perheestä ja ystäväistä. (Sawyer & Brewster, 2019:224, 231). Käytännön elämässä asia ei ole näin yksinkertainen, sillä sureminen on usein paradoksaalista, eikä suru tai sen ilmaiseminen ole mitenkään kaavamaisista. Usko voikin rasittaa uskovaa erilaisilla ajatuksilla ja ateisti voi kokea olevansa syrjässä uskonnottomuutensa puolesta (Sawyer & Brewster, 2019:231; Sawyer, 2020:11–13). Korona-aikana, jolloin tämäkin tutkimus on tehty, on toisaalta todettu uskonnon tarjoaman pääoman helpottaneen selviytymistä pandemian aiheuttamista ongelmista (Seryczynsk ym., 2021:13–14). Toisaalta omat tuloksemme eivät osoittaneet uskonnottomien tai uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomien saavan vähemmän sosioemotionaalista tukea surressaan sosiaalisessa mediassa.

Tutkimuksessamme on muutamia merkittäviä rajoituksia. Vastaajista oli naisia noin 80 prosenttia. Tämä yliedustus on todettu vastaavanlaisiksi aiemmissakin tutkimuksissa (Rossetto ym., 2015:977; Lipp & O'Brien, 2020:6–7; Moyer & Enck, 2020:93). Tutkimuksemme sukupuolijakauma ja tutkittavien lukumäärät eivät vaikuttaisi kuitenkaan merkittävästi vääristävän tehtyjä päätelmiä, koska ne tukivat aiempia tutkimuksia, mutta tämä on luonnollisesti huomioitava yleistettäessä tutkimuksemme tuloksia. Tutkimuksemme vastaajien ikärakenne todennäköisesti vaikutti enemmän verrattaessa tuloksiamme toisten löydöksiin, koska aineistossamme vastaajien keski-ikä oli korkeampi

kuin useissa muissa tarkastelluissa tutkimuksissa. Aiheestamme on tehty vain vähän määrällisiä tutkimuksia, mikä hankaloittaa tuloksiemme laajamittaisempaa vertailua. Jatkossa olisi kiehtova pystyä laajemmin aineistoin pureutumaan eri maiden ja kulttuurien ominaispiirteisiin sosiaalisessa mediassa suremisessa.

Vastajaamme olivat lisäksi korkeammin koulutettuja ja uskonnollisempia kuin keskivertosuomalaiset (ISSP2018 & Malin, 2020), joten tulosten soveltamisessa kannattaa huomioida nämä seikat. Kyselyn ajankohta ei myöskään ollut optimaalinen (joulukuun alusta 2020 tammikuun 2021 loppuun) loma-kausien vuoksi. Tutkimus on tehty koronapandemian aikana, jolloin on jouduttu tekemään runsaasti muutoksia suremisen rituaaleihin. Samalla yhteisöllisen tuen ja fyysisen läsnäolon puute ovat eristäneet surijoita (Kokou-Kpolou ym., 2020:94–95; Vähäkangas, 2021:51). Voidaan ehkä ajatella pandemian vaikuttaneen suremiseen siten, että sureminen sosiaalisessa mediassa on tullut ihmisille tutummaksi. Tämä on voinut myös kannustaa vastaamaan tutkimukseemme, sillä korona-aika on varmasti herättänyt monenlaisia, usein ristiriitaisia tunteita. Tunteita ei esimerkiksi ollut helppoa ilmaista ilman riittävää kosketusta ja poikkeusajan menetyksiin saattaa liittyä tavallistakin laajempaa tunteiden kirjoa (Vähäkangas, 2021:51–52). Pitkälle menevien johtopäätösten teossa on huomioitava myös se, että suuri osa suomalaisista surijoista ovat ikääntyneitä ihmisiä, jotka eivät monestikaan vielä käytä sosiaalista mediaa. Yli 75-vuotiaista suomalaisista noin puolet käyttää Internetiä, mutta yhteisöpalveluja vain alle viidennes, joka todennäköisesti vaikuttaa merkittävästi iäkkäämpien kansalaisten suremiseen sosiaalisessa mediassa (Tilastokeskus, 2020).

Koostavasti voimme sanoa, että tutkimukseen osallistuneet ovat ottaneet sosiaalisen median merkittäväksi tavakseen surra läheistään. He näyttäytyvät aktiivisina surijoina sosiaalisessa mediassa surijoina. Seurakunnissakin on syytä huomioida, että sosiaalisesta mediasta on tullut uudenlainen keino suremisessa ja surusta selviytymisessä. Konteksti voi tarjota suremiseen myös paljon pidempikestoisia tapoja kuin perinteiset muodot. Kuinka kirkossa voitaisiin tätä ottaa toiminnassa huomioon?

Tutkimuksen tuloksista on havaittavissa etenkin arjessaan runsaasti sosiaalista mediaa käyttävän yksilön vievän surun kohdatessa myös suremisensa verkkoon ja tämä trendi saattaa tulevaisuudessa vain vahvistua. Voidaan ajatella perinteiseen, moderniin ja postmoderniin kuolemaan liittyvien tapo-

jen ja rituaalien käytännössä kietoutuvan toisiinsa, kun tänään ja huomenna surraan sekä sosiaalisessa mediassa että perinteisissä muodoissa.

Onko muutos enemmän yksityistävä ja irti vetävää, pinnallista tapaa surra, vaiko uusia kohtaamisia surun äärellä ja uutta yhteyttä? Voidaan ajatella, että teknologian kehityksestä huolimatta – tai ehkäpä osin juuri siksi – olemme suremisessa, suremisen kulttuurissa palanneet ajassa taaksepäin, jolloin ihmiset surivat omista kylissään, yhteisöllisesti, rakkaimpiensa kuolemaa. Tällä hetkellä sosiaalinen media on korvannut kyläyhteisön, ja voimme verkkoyhteisöissämme surra läheisiämme yhteisöllisesti, julkisesti ja arkisesti kohdaten.

Kirjallisuus

- Basset, D. J. (2015). Who wants to live forever? Living, dying and grieving in our digital society. *Social Sciences*, 4(4), 1127–1139. <https://doi.org/10.3390/socsci4041127>
- Bell, J., Bailey, L., & Kennedy, D. (2015). 'We do it to keep him alive': Bereaved individuals' experiences of online suicide memorials and continuing bonds. *Mortality*, 20(4), 375–389. <https://doi.org/10.1080/13576275.2015.1083693>
- Brubaker, J. R., Hayes, G. R., & Dourish, P. (2013). Beyond the grave: Facebook as a site for the expansion of death and mourning. *The Information Society*, 29(3), 152–163. <https://doi.org/10.1080/01972243.2013.777300>
- Carroll, B. & Landry, K. (2010). Logging on and letting out: Using online social networks to grieve and to mourn. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 30(5), 341–349. <https://doi.org/10.1177/0270467610380006>
- DeGroot, J. M. (2012). Maintaining relational continuity with the deceased on Facebook. *OMEGA*, 65(3), 195–212. <https://doi.org/10.2190/om.65.3.c>
- DNA (2020). Digitaaliset elämäntavat 2020 kyselytutkimus. Sosiaalisen median käyttö. Nepa Insight Oy, Helsinki. <https://www.sttinfo.fi/data/attachments/00513/ceded4cb-ddeb-4441-9081-46990b8e-41ac.pdf>
- Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook "friends": Social capital and college students' use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication* 12, 1143–1168. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00367.x>
- Eskola, V. (2020). Sureminen sosiaalisessa mediassa yhteisöllisenä ilmiönä. Kandidaatintutkielma. Helsingin yliopisto.
- Eskola, V. (2021). Sureminen sosiaalisessa mediassa – verkottaako verkot? Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Fearon, J. C. (2011). The Technology of grief: Social networking sites as a modern death ritual. Dissertation Abstracts International, 79. ProQuest Dissertations Publishing. 1–152. <https://etd.ohiolink.edu/>
- Grieve, R., Indian, M., Witteveen, K., Tolan, G. A., & Marrington, J. (2013). Face-to-face or facebook: Can social connectedness be derived online? *Computers in Human Behavior* 29, 604–609. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.11.017>
- Harju, A. (2014). Socially shared mourning: construction and consumption of collective memory. *New Review of Hypermedia and Multimedia*, 21(1–2), 123–145. <https://doi.org/10.1080/13614568.2014.983562>
- Haverinen, A. (2014). *Memoria virtualis – death and mourning rituals in online environ-*

- ments. *Väitöskirja. Turun Yliopisto*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5773-6>.
- Hoffman, B. L., Shensa, A., Escobar-Viera, C. G., Sidani, J. E., Miller, E., & Primack, B. A. (2021). "Their page is still up": Social media and coping with loss. *Journal of Loss and Trauma*, 26(5), 451–468. <https://doi.org/10.1080/15325024.2020.1820227>
- ISSP (International Social Survey Programme) & Harri Melin (Tampereen yliopisto): *ISSP 2018: uskonto IV: Suomen aineisto [sähköinen tietoaaineisto]*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3331> - Viitattu 2.4.2022.
- Kasket, E. (2012). Continuing bonds in the age of social networking: Facebook as a modern-day medium. *Bereavement care*, 31(2), 62–69. <https://doi.org/10.1080/02682621.2012.710493>
- Kern, R., Forman, A. E., & Gil-Egui, G. (2013). R.I.P.: Remain in perpetuity. Facebook memorial pages. *Telematics and informatics*, 30, 2–10. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2012.03.002>
- Kokou-Kpolou, C. K., Fernandez-Alcantara, M., & Cenat, J. M. (2020). Prolonged grief related to COVID-19 deaths: Do we have to fear a steep rise in traumatic and disenfranchised griefs? *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*, 12, S94–S95. <https://doi.org/10.1037/tra0000798>
- Lipp, N. S. & O'Brien, K. M. (2020). Bereaved college students: Social support, coping style, continuing bonds, and social media use as predictors of complicated grief and posttraumatic growth. *OMEGA - Journal of Death and Dying* 85(1), 178–203. <https://doi.org/10.1177/0030222820941952>
- Monfort, E. & Afzali, M.H. (2017). Traumatic stress symptoms after the November 13th 2015 terrorist attacks among young adults: The relation to media and emotion regulation. *Comprehensive Psychiatry*, 75, 68–74. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2017.02.015>
- Moore, J., Magee, S., Gamrekidze, E., & Kowalewski, J. (2019). Social media mourning: Using grounded theory to explore how people grieve on social networking sites. *OMEGA - Journal of Death and Dying*, 79(3), 231–259. <https://doi.org/10.1177/0030222817709691>
- Moyer, L. M. & Enck, S. (2020). Is my grief too public for you? The digitalization of grief on Facebook™. *Death Studies* 44(2), 89–97. <https://doi.org/10.1080/07481187.2018.1522388>
- Neimeyer, R. A., Laurie, A., Mehta, T., Hardison, H., & Currier, J. M. (2008). Lessons of loss: Meaning-making in bereaved college students. *New Directions for Student Services*, 27–39. <https://doi.org/10.1002/ss.264>
- Parkes, C. M. & Prigerson, H. G. (2010). *Bereavement. Studies of Grief in Adult Life*. 4. painos. Lontoo, Routledge.
- Pennington, N. (2013). You don't de-friend the dead: An analysis of grief communication by college students through Facebook profiles. *Death Studies*, 37(7), 617–635. <https://doi.org/10.1080/07481187.2012.673536>
- Pennington, N. (2017). Tie strength and time: Mourning on social networking sites. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 61(1), 11–23. <https://doi.org/10.1080/08838151.2016.1273928>
- Rossetto, K. R., Lannutti, P.J., & Strauman, E. C. (2015). Death on Facebook: Examining the roles of social media communication for the bereaved. *Journal of social and personal relationships* 32:7, 974–994. <https://doi.org/10.1177/0265407514555272>
- Sanderson, J. & Cheong, P. H. (2010). Tweeting prayers and communicating grief over Michael Jackson online. *Bulletin of Science, Technology & Society* 30(5), 328–340. <https://doi.org/10.1177/0270467610380010>
- Sawyer, J. S. & Brewster, M. E. (2019). Assessing posttraumatic growth, complicated grief, and psychological distress in bereaved atheists and believers. *Death Studies*, 43(4), 224–234. <https://doi.org/10.1080/07481187.2018.1446061>
- Sawyer, J. S. (2020). Bereavement outcomes for atheist individuals: The role of spiritu-

- ality, discrimination, and meaning. *Journal of Death and Dying*, 86(2), 1–18. <https://doi.org/10.1177/0030222820974536>
- Seryczynska, B., Oviedo, L., Roszak, P., Saarelainen, S.-M., Inkilä, H., Albaladejo, J. T., & Anthony, F.-V. (2021). Religious capital as a central factor in coping with the Covid-19 clues from an international survey. *European Journal of Science and Theology*, 17(2), 43–56.
- Stroebe, M., Schut, H., & Stroebe, W. (2007). Health outcomes of bereavement. *Lancet*, 370(9603), 1960–1973. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(07\)61816-9](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(07)61816-9)
- Sumiala, J. (2022). *Mediated Death*. E-kirja. Cambridge, UK: Medford, MA: Polity Press.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniiikan käyttö [verkköjulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/sutivi/index.html> – Viitattu 2.4.2022.
- Varga, M. A. & Varga, M. (2019). Grieving college students use of social media. *Illness, Crisis & Loss*, 29(4), 290–300. <https://doi.org/10.1177/1054137319827426>
- Vicary, A. M & Fraley, R. C. (2010). Student reactions to the shootings at Virginia Tech and Northern Illinois University: Does sharing grief and support over the internet affect recovery? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(11), 1555–1563. <https://doi.org/10.1177/0146167210384880>
- Vähäkangas, A. (2021). Tunteiden vuoristorataa korona-ajan hautajaisissa. *Diakonian tutkimus*, 2, 35–54. <https://doi.org/10.37448/dt.111091>
- Wagner, A. J. M. (2018). Do not click "Like" when Somebody has died: The role of norms for mourning practices in social media. *Social Media + Society*, 1–11. <https://doi.org/10.1177/2056305117744392>
- Walter, T., Hourizi, R., Moncur, W., & Pitsillides; S. (2012). Does the internet change how we die and mourn? Overview and analysis. *OMEGA – Journal of Death and Dying*, 64(4), 275–302. <https://doi.org/10.2190/om.64.4.a>
- Walter, T. (2015). New mourners, old mourners: Online memorial culture as a chapter in the history of mourning. *New Review of Hypermedia and Multimedia*, 21(1–2), 10–24. <https://doi.org/10.1080/13614568.2014.983555>
- Willis, E. & Ferrucci, P. (2017). Mourning and grief on Facebook: an examination of motivations for interacting with the deceased. *OMEGA - Journal of Death and Dying* 76(2), 122–140. <https://doi.org/10.1177/0030222816688284>
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30–41. <https://doi.org/10.1037/t38365>